

Brygida SMOLKA-FRANKE
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
Katedra Stosowanych Nauk Społecznych
brygida.smolka-franke@polsl.pl

INTELLIGENTNE SPECJALIZACJE SZANSĄ ROZWOJU OBSZARU GÓRNOŚLĄSKIEGO. KILKA UWAG O ROZWOJU FUNKCJI METROPOLITALNYCH MIAST

Streszczenie. Dążenie miast do rozwoju funkcji metropolitalnych oznacza dzisiaj przede wszystkim dążenie do inteligentnego rozwoju tych specjalizacji i funkcji, które stanowią o ich przewadze konkurencyjnej i czynią miasto bardziej atrakcyjnym tak dla inwestorów, jak i pozostałych użytkowników jego przestrzeni.

Celem artykułu jest ukazanie szans rozwoju miast przynależnych do nowo utworzonej Metropolii oraz pokazanie przykładów wykorzystania wspólnego potencjału społeczno-kulturowego, służącego kreowaniu nowej marki – *Metropolia „Silesia”*.

Wykorzystane metody badawcze odwołują się do nurtu badań jakościowych w socjologii miasta, do których zalicza się obserwacja, opis, analiza treści.

Każde z miast w zależności od swojego charakteru wybiera różne drogi rozwoju, stawiając na ten potencjał, który stanowi największą wartość i bogactwo danego regionu. W przypadku miast należących do Metropolii „Silesia” taki potencjał stanowi niewątpliwie dziedzictwo kulturowe regionu. W artykule został zatem przedstawiony przebieg procesów metropolizacyjnych zachodzących na obszarze konurbacji górnośląskiej.

Słowa kluczowe: inteligentne specjalizacje, metropolitalizm, zrównoważony rozwój miasta, przemysł kreatywne, dziedzictwo kulturowe

INTELLIGENT SPECIALIZATIONS THE CHANCE OF THE DEVELOPMENT OF THE UPPER SILESIA AREA. A FEW COMMENTS ON THE DEVELOPMENT OF METROPOLITAN FUNCTIONS OF CITIES

Abstract. Urban aspirations for the development of metropolitan functions today mean primarily the pursuit of intelligent development of those specialties

and functions that are competitive and make the city more attractive to investors and other users of its space.

The aim of the article is to present the opportunities for the development of cities belonging to the newly created Metropolis and to show examples of using the common socio-cultural potential to create a new brand – the *Metropolis "Silesia"*.

The applied research methods refer to the current of qualitative research in the sociology of the city, which includes observation, description and content analysis.

Each of the cities, depending on their nature, chooses different paths of development, placing on the potential that represents the region's greatest value and wealth. In the case of cities belonging to the Metropolis "Silesia" this potential undoubtedly constitutes the cultural heritage of the region. Thus, the article presents the course of metropolising processes taking place in the area of the Upper Silesian conurbation.

Keywords: intelligent specializations, metropolis, sustainable development of the city, creative industry, cultural heritage

Wprowadzenie

Inteligentne specjalizacje (lub specjalizacje regionalne) to nowy instrument Unii Europejskiej, który zobowiązuje regiony państw członkowskich do wybrania tych obszarów, w których chcą się specjalizować i podnosić konkurencyjność.

Regiony, które przygotowują swoje strategie czy dokumenty strategiczne, zawsze wskazują na obszary gospodarki, które są dla nich kluczowe, ważne. Dużo mówiło się w ostatnich latach na temat innowacyjności i konieczności budowy gospodarki opartej na wiedzy. Teraz wszystkie te zagadnienia określa się jako inteligentne specjalizacje. Koncepcja inteligentnych specjalizacji zakłada prostą prawdę, że nie można się specjalizować we wszystkim. Ta zasada dotyczy i firm, przedsiębiorstw, i regionów. Trzeba określić własne atuty¹.

W niniejszym artykule zostaną ukazane sposoby wdrażania idei inteligentnych specjalizacji na gruncie samorządu terytorialnego. Innymi słowy, skutecznie realizowana polityka samorządowa miast zakłada konieczność przyjęcia strategii rozwoju dostosowanej do możliwości i potencjału danego obszaru czy regionu. Każda jednostka terytorialna charakteryzuje się swoistą specyfiką wynikającą z ukształtowania terenu, występujących na jej terenie zasobów naturalnych czy poziomu rozwoju gospodarczego; nie mniej istotne (szczególnie z punktu widzenia socjologii miasta) są tzw. uwarunkowania społeczno-kulturowe, czyli „zasoby społeczne” zamieszkujące dany obszar i związane z nimi otoczenie

¹ www.forbes.pl/inteligentne-specjalizacje-przepis-na-sukces-gospodarczy,artykuly,167770,1,1.html, 15.03.2017.

kulturowe – historia, dzieje, obyczaje, język, czyli szeroko pojęte dziedzictwo kulturowe zarówno materialne, jak i niematerialne.

Wszystkie te elementy składają się na obraz danego miasta czy regionu, wśród nich jednak zazwyczaj wyróżniają się niektóre spośród elementów krajobrazu miasta, które czynią je bardziej atrakcyjnym, wartościowym, oryginalnym i to je najczęściej określamy jako mocne strony czy atuty. Umiejętne, mądre lub, inaczej mówiąc, inteligentne wykorzystanie tychże właśnie atutów i wpisanie ich jako obszarów priorytetowych w strategii rozwoju danego miasta czy regionu stanowi najczęściej o jego konkurencyjności na rynku i tym samym przekłada się na sukces gospodarczy.

Takim szczególnym obszarem na mapie Polski jest Górny Śląsk, jeden z najbardziej zaludnionych i uprzemysłowionych obszarów kraju. Oprócz specyfiki charakteryzującej go gospodarki, opartej przez całe dziesięciolecia na przemyśle ciężkim, jest to też obszar szczególny pod względem społecznym i kulturowym. Wpływy kulturowe są związane nie tylko z różną przynależnością państwową tych terenów na przestrzeni ich dziejów, lecz także z mieszaniami się ludności tubylczej i napływowej w okresie wzmożonej industrializacji. Jest to obszar, gdzie masowemu przyrostowi ludności i gwałtownej industrializacji nie towarzyszył nigdy rozwój funkcji wielkomiejskich. Te wszystkie czynniki ukształtowały region dość specyficzny tak pod względem przestrzennym, jak i społecznym.

W ciągu ostatnich lat region ten ulegał szybkim przeobrażeniom związanym z reorganizacją przemysłu, co wymusiło przyjęcie przez miasta do niego należące innych, alternatywnych kierunków rozwoju.

Pomimo tego, że pozornie Górny Śląsk stanowi dość jednolitą strukturę terytorialną (zgromadzenie na jednym obszarze dużej liczby sąsiadujących ze sobą miast bez wyraźnie oddzielających je naturalnych granic), to jednak każde z tworzących ten obszar miast, dzisiaj określanych już jako poprzemysłowe, miało swoją autonomię administracyjną i wyróżniający je swoisty charakter wynikający z różnych dziejów historycznych.

Z czasem owo nagromadzenie miast w bliskim otoczeniu zaczęło być postrzegane jako istotny atut regionu. W wyniku starań utworzonego w 2007 roku Górnośląskiego Związku Metropolitalnego udało się dzisiaj skutecznie, po niemal dziesięciu latach, doprowadzić (nie bez przeszkód) do powołania wspólnego organizmu miejskiego określanego jako Metropolia „Silesia”.

Celem artykułu jest ukazanie szans i kierunków rozwoju miast przynależnych do nowo utworzonej Metropolii oraz pokazanie przykładów wykorzystania wspólnego potencjału społeczno-kulturowego, służącego kreowaniu nowej marki – *Metropolia „Silesia”*.

1. Idea inteligentnego rozwoju miasta

„[...] Strategia inteligentnego rozwoju miasta (*smart growth*) jest nie tyle zbiorem zasad kształtowania przestrzeni, co metodą planowania zmierzającą do określenia dopuszczalnych granic ingerencji urbanistycznej i wprowadzania w życie określonych reguł. Inteligentny (niekiedy tłumaczony jako mądry) rozwój nie jest sformalizowanym ruchem, ale zbiorem wytycznych mających podobne cele [...]. Jedną z głównych zasad, jaka stała się znakiem rozpoznawczym całej orientacji, jest wykorzystanie w jak największym stopniu wszystkich nowoczesnych wynalazków i udogodnień, mogących usprawniać funkcjonowanie miast.

Koncepcja inteligentnego miasta zakłada, że władze, służby miejskie i instytucje skutecznie korzystają w pełni z dobrodziejstw nowoczesnych technik informacyjno-komunikacyjnych. Wdrażane są tzw. inteligentne narzędzia i technologie, czemu towarzyszą również odpowiednie działania koncepcyjne, merytoryczne, organizacyjne czy nawet formalnoprawne².

Koncepcja inteligentnego rozwoju miasta to oczywiście nie tylko komputeryzacja i automatyzacja. Aby móc mówić o inteligentnym rozwoju miast i ich, coraz częściej podkreślanej, potrzebie rewitalizacji, należy mieć na uwadze kompleksowy czy też, inaczej mówiąc, zrównoważony rozwój, uwzględniający równoległe dbałość o sferę przyrodniczą, gospodarczą, przestrzenną, ale też społeczno-kulturową (uwzględnianie społecznych potrzeb i oczekiwań).

Istotnym celem inteligentnego rozwoju miasta jest oczywiście także dbałość o poprawę i stałe podnoszenie jakości życia jego mieszkańców.

Zdaniem jednego z prekursorów analiz związanych z jakością życia A. Campbella pojęcie to należy definiować, uwzględniając stopień satysfakcji m.in. z życia rodzinnego, zawodowego, ze stosunków międzysąsiedzkich, z relacji towarzyskich, ze stanu zdrowia, sposobów spędzania czasu wolnego, zdobytego wykształcenia, z wykonywanej profesji czy ogólnych standardów wpływających na jakość życia w obrębie danej *wspólnoty lokalnej*. Należy więc zauważyć, że czynniki wyróżnione przez A. Campbella, które mają stanowić o niskiej bądź wysokiej jakości życia, można sytuować w kategorii potrzeb³.

Niemal wszystkie koncepcje traktujące o jakości życia odnoszą się do wpływu nań czynników obiektywnych i subiektywnych, które są ze sobą ściśle powiązane. W skład pierwszych, tworzących tzw. zespół warunków życia człowieka, wchodzi również obiektywne atrybuty przyrody, w tym dostęp do zasobów naturalnych i potrzeba dbałości o ich wysoką jakość, ale również dbałość o możliwość realizacji wszystkich niezbędnych potrzeb składających się na jakość życia, do których należy także potrzeba życia,

² Majer A.: *Odrodzenie miast*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Łódź-Warszawa 2014, s. 180.

³ Campbell A.: *The sense of well-being in America: Recent patterns and trends*. McGraw-Hill, NY 1981. Cyt. za: Trzebiatowski J.: *Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych – systematyzacja ujęć definicyjnych*. „Hygeia Public Health”, nr 46(1), 2011, s. 25-31; www.h-ph.pl/hyg.php, 13.11.2015.

w estetycznej i atrakcyjnej przestrzeni społeczno-kulturowej oraz możliwość czynnego uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i aktywnego kreowania jej rozwoju.

Na rysunku 1 przedstawiono diagram prezentujący wzajemne relacje wskaźników poczucia jakości życia.

Rys. 1. Wzajemne relacje wskaźników poczucia jakości życia
Źródło: Autor: Ewa Organiściak, www.eprace.edu.pl

2. Zakusy metropolizacyjne

Pojawienie się idei tworzenia dużych metropolii miejskich uwzględnia przede wszystkim potrzebę sukcesywnego podnoszenia jakości życia jego mieszkańców.

Wiele współcześnie funkcjonujących w polskiej przestrzeni miast, wraz z nastaniem gospodarki rynkowej i rozpoczęciem traktowania miasta jako jednego z istotnych podmiotów wolnorynkowego systemu gospodarki, zaczęło postrzegać potrzebę rozwoju na swoich obszarach tzw. funkcji metropolitalnych. Potrzeba ta nie wynikała tylko i wyłącznie z konieczności poprawy jakości życia swoich mieszkańców, czyli stałych użytkowników przestrzeni miejskiej, ale – co również jest z tym związane – z konieczności wypromowania obszaru miejskiego jako atrakcyjnej przestrzeni inwestycyjnej, mogącej, w dobie ogromnej konkurencyjności na rynku, przyciągnąć i zainteresować swoją ofertą potencjalnych inwestorów.

Wielu samorządowców i włodarzy miast, a także przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, zainteresowanych problematyką miejską, zadaje sobie dzisiaj pytanie, czym tak naprawdę jest współczesny metropolitalizm, na czym powinien on polegać i jakie funkcje miast należy przede wszystkim rozwijać. Biorąc pod uwagę stały rozwój i ewolucję procesów

miejskich, jakie zachodzą we współczesnym świecie, należy się spodziewać, że dotychczasowe rozumienie procesów metropolizacyjnych również ulega modyfikacji.

Według ścisłej definicji czy też w wyniku określenia zespołu cech charakteryzujących miasto metropolitalne oprócz wymiaru ilościowego, mówiącego, że „można zaliczyć do nich aglomeracje liczące co najmniej pół miliona i więcej mieszkańców, obowiązują także kryteria jakościowe, takie jak chociażby doskonałość usług, instytucji i wyposażenia, potencjał innowacyjny w zakresie technicznym, ekonomicznym, społecznym, politycznym i kulturalnym oraz wyjątkowość i specyfika miejsca. Biorąc pod uwagę powyższe kryteria tak naprawdę niewiele miast światowych jest w stanie sprostać wymogom tej definicji, nie mówiąc już o miastach polskich w Warszawie włącznie”⁴.

Stąd współczesne dążenie miast do rozwoju funkcji metropolitalnych nie tyle zakłada konieczność sprostania ścisłym wymogom definicyjnym, ile raczej dążenie do rozwoju funkcji, które na tę drogę mogłyby miasta te wprowadzić i uczynić je bardziej atrakcyjnymi dla inwestorów, ale też przede wszystkim sprawić, że ich przestrzeń stałaby się bardziej funkcjonalna i przyjazna.

Początki myślenia o utworzeniu śląskiej metropolii sięgają 2007 roku, kiedy to 14 gmin podjęło decyzję o utworzeniu Górnośląskiego Związku Metropolitalnego. Do głównych zadań związku należy m.in.: ustalenie wspólnej strategii rozwoju dla miast wchodzących w skład Związku, zgodnie z Ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, pozyskiwanie środków finansowych z krajowych i zagranicznych funduszy celowych, zarządzanie drogami przekazanymi Związkowi przez gminy członkowskie, opracowywanie wniosków w celu pozyskiwania środków publicznych pochodzących z budżetu Unii Europejskiej, aktywizowanie rynku pracy na obszarze miast będących uczestnikami Związku, wspieranie innowacyjnych programów gospodarczych podnoszących poziom konkurencyjności miast. Rezultatem działalności Związku ma być usprawnienie zarządzania aglomeracją, wzmocnienie siły gospodarczej i konkurencyjności miast-uczestników GZM, a także koordynacja działań promocyjnych i podkreślenie znaczenia regionu. Obszar Związku zamieszkuje ponad 2 miliony ludzi, zsumowane budżety miast członkowskich wynoszą ponad 6 miliardów złotych, a produkt brutto około 8% produktu krajowego brutto Polski⁵.

Na stronach Górnośląskiego Związku Metropolitalnego, który stał się inicjatorem powołania Metropolii „Silesia”, czytamy, że jego podstawowym celem jest: „utworzenie dynamicznie rozwijającego się wielkomiejskiego ośrodka, zdolnego do skutecznej konkurencji z innymi ośrodkami metropolitalnymi w kraju i w Europie”⁶.

Dziesięć lat od utworzenia Górnośląskiego Związku Metropolitalnego, 16 marca 2017 roku, Senat RP przyjął ostatecznie ustawę o związku metropolitalnym w województwie śląskim.

⁴ Jałowiecki B., Szczepański M.S.: Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006, s. 210-211.

⁵ www.pl.wikipedia.org/wiki/G%C3%B3rno%C5%9B%C4%85ski_Zwi%C4%85zek_Metropolitalny, 28.03.2017.

⁶ www.silesiametropolia.eu/s,9.htm, 27.12.2014.

Ustawa określa tryb tworzenia oraz zasady funkcjonowania związku metropolitalnego w województwie śląskim. Ponadto w ustawie określono, że związkiem jest zrzeszenie gmin tego województwa, charakteryzujących się istnieniem silnych powiązań funkcjonalnych oraz zaawansowaniem procesów urbanizacyjnych, położonych na obszarze spójnym pod względem przestrzennym, który zamieszkuje co najmniej 2 miliony mieszkańców⁷.

Obecnie w skład Metropolii „Silesia” wchodzi Katowice wraz z 12 innymi miastami regionu⁸, które mimo różnorodnej genezy i dziejów historycznych (związanych m.in. z przedwojenną przynależnością do różnych państwowości) łączy i charakteryzuje przede wszystkim wspólne postindustrialne dziedzictwo regionu. Pomimo tego, że miasta te wspólnie promują wartości swojego regionu i działają na rzecz jego harmonijnego rozwoju, każde z nich stanowi także pewien oryginalny i specyficzny mikroświat, który odróżnia je od pozostałych miast składających się na wspólny organizm, jakim jest metropolia.

Podstawowym założeniem łączenia się mniejszych terytorialnie struktur w większe organizmy administracyjno-gospodarcze jest wzmocnienie wspólnego potencjału w myśl zasady, że większy może więcej. Ubranie we wspólnie funkcjonujący organizm jednostek wnoszących swój specyficzny potencjał ubogaca jednocześnie całość, ponadto większym organizacyjnie i terytorialnie jednostkom jest łatwiej wyróżnić się na tle pozostałych.

Wzajemne wsparcie działań służących wspólnym interesom (z założenia pozbawione dotychczasowego elementu konkurencyjności gmin) stanowi również szansę na znacznie bardziej racjonalne gospodarowanie środkami budżetowymi. Niektóre tego typu działania były zresztą podejmowane na długo przed pojawieniem się idei utworzenia wspólnej metropolii, jak chociażby istnienie Komunalnego Związku Komunikacyjnego GOP, działającego w ramach racjonalnej wspólnej polityki dotyczącej komunikacji pasażerskiej na obszarze Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego.

Innym spektakularnym przykładem bardzo efektywnej formy podejmowania tego typu działań jest pojawienie się inicjatywy w postaci wspólnej promocji produktu, istotnego szczególnie ze względu na poczucie tożsamości kulturowej regionu. Tą inicjatywą jest powstały w 2005 roku *Szlak Zabytków Techniki Województwa Śląskiego*. Jak czytamy na stronach *Szlaku*: „Szlak Zabytków Techniki jest tematycznym, samochodowym szlakiem turystyczno-kulturowym, łączącym obiekty związane z kulturą dziedzictwa przemysłowego województwa śląskiego. Obecnie w jego skład wchodzi 42 obiekty. Szlak ten jest markowym produktem turystycznym (sieciowy produkt obszaru) prezentującym najważniejsze i najciekawsze pod względem walorów turystycznych, historycznych i architektonicznych obiekty przemysłowe w regionie śląskim. Obiekty znajdujące się na Szlaku związane są z tradycją górniczą, hutniczą, energetyką, kolejnictwem, łącznością, produkcją wody oraz przemysłem

⁷ www.gzm.org.pl/project/aktualnosci,913,senat-za-ustawa!, 28.03.2017.

⁸ W skład Metropolii „Silesia” wchodzi obecnie takie miasta, jak: Katowice, Bytom, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy, Zabrze.

spożywczym. W skład Szlaku Zabytków Techniki wchodzi istniejące muzea i skanseny, zamieszkałe kolonie robotnicze, działające zakłady pracy. Właścicielami poszczególnych obiektów są samorządy lokalne, osoby prywatne, przedsiębiorstwa prywatne i państwowe.

Szlak Zabytków Techniki jest najbardziej interesującą trasą turystyki industrialnej w Polsce. Jako jeden z głównych markowych produktów turystycznych województwa śląskiego charakteryzuje region na turystycznej mapie kraju. Jest to wielokrotnie nagradzany produkt turystyczny. W 2008 r. otrzymał Złoty Certyfikat Polskiej Organizacji Turystycznej dla najlepszego produktu turystycznego w kraju. W styczniu 2010 r. jako jedyny szlak z Europy Środkowej i Wschodniej dołączył do Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego (European Route of Industrial Heritage – ERIH). W październiku 2010 r. SZT nagrodzony został Złotym Medalem Targów Poznańskich dla najlepszego produktu turystycznego w Polsce⁹.

Przykład efektywności i skuteczności tego typu wspólnie podejmowanych inicjatyw jest dowodem na to, że wspólne działania mają znacznie większą szansę powodzenia, a promocja podobnego typu produktów pod wspólnym szyldem jest znacznie bardziej skuteczna od pojedynczych działań, często wymagających stałego opierania się silnej konkurencji. Powyższy przykład stanowi dowód na możliwość skutecznego wykreowania „inteligentnych specjalizacji” w obszarze nie tylko jednej gminy czy miasta, lecz także całego regionu.

3. Kreatywność jako podstawa inteligentnego rozwoju

Pomimo funkcjonowania w stosunkowo jednolitym kulturowo regionie niemal każde z miast obszaru górnośląskiego, w zależności od swojego charakteru, wybiera także różne drogi swojego rozwoju, stawiając na ten potencjał, który stanowi największą, wyróżniającą go na tle innych wartość. Istotne jednak jest, aby przyjęty kierunek rozwoju miasta zakładał tzw. harmonijny, zrównoważony rozwój wszystkich elementów, które składają się na wspólny organizm miejski.

Jak pisał Max Weber: „*Miasto to rynek*, można powiedzieć: *Miasto to różnorodność*. Wraz ze swą architekturą, kształtem przestrzeni, cechami środowiska społecznego i ponadlokalnymi funkcjami miasto, będące personifikacją różnorodności, tworzy zarazem pewną całość, stanowiącą podstawę tożsamości kulturowej mieszkańców”¹⁰.

„Definicja miasta kreatywnego (miejscowości kreatywnej) ogniskuje się wokół pewnych kluczowych cech środowiska, w którym jednostki i grupy społeczne realizują swoje role społeczne, pracują, uczestniczą w kulturze, w procesach życia gospodarczego, w polityce, w życiu społecznym. Takie miasto jest opisywane jako miejsce zapewniające rozwój

⁹ www.zabytkitechniki.pl/Pokaz/153062/o-szlaku, 31.03.2017.

¹⁰ Majer A.: Socjologia..., op.cit., s. 122.

osobowości, stwarzające ramy dla powstawania unikatowych zjawisk w sferze kultury, w którym powstają dobre warunki rozwoju gospodarczego”¹¹.

Kreatywność miast wiąże się dzisiaj przede wszystkim z umiejętnością wytypowania i wykorzystania w swoim rozwoju tych atutów, które mogą stanowić o ich konkurencyjnej przewadze. Określenie silnych stron miasta i ich konsekwentne rozwijanie może okazać się najbardziej skuteczną strategią na drodze do inteligentnego rozwoju.

Profesor Andrzej Klasik, na podstawie przeprowadzanych badań dotyczących potencjału przemysłu kreatywnego miast konurbacji górnośląskiej, uznał, że można: „budować i promować rozwój:

- Katowic jako miasta kultury wysokiej, muzyki i przemysłu muzycznego,
- Bytomia jako miasta sztuki scenicznej i wydarzeń kulturalnych w scenerii post-industrialnej,
- Zabrze jako miasta zabytków techniki i turystyki poprzemysłowej,
- Chorzowa jako miasta rozrywki i rekreacji”¹².

Oprócz wymienionych miast w obszarze Aglomeracji Górnośląskiej występują jeszcze tzw. miasta peryferyjne, których podstawową i często jedyną funkcją była funkcja produkcyjna i często do dziś charakteryzuje te miasta wyraźne zapóźnienie rozwoju podstawowych funkcji miastotwórczych, takich jak np. zlokalizowanie na ich obszarze prestiżowych instytucji kultury czy chociażby dbałość o rozwój miejsc określanych jako znaczące obszary kulturowe miasta, do których zaliczają się zabytkowe obszary zabudowy miejskiej (śródmieście, rynek, zabytkowe osiedla mieszkaniowe), oraz ciekawe, nasycone walorami estetycznymi i artystycznymi miejsca spotkań mieszkańców (kawiarnie, kluby muzyczne itp.). Dziś wydaje się, że to głównie te miasta mogą najwięcej zyskać na włączeniu ich w struktury Metropolii.

Katowice stanowią jednak najbardziej spektakularny przykład umiejętnego wykorzystania przemysłów kreatywnych i wypromowania ich jako silnego potencjału rozwojowego miasta – dzisiaj już stolicy Metropolii. Dzisiejsze Katowice to miasto, które w ciągu ostatnich kilkunastu lat udało się przeobrazić z mało atrakcyjnego ośrodka przemysłowego w prężny organizm miejski, przyciągający turystów klimatycznymi miejscami, w których można ciekawie i twórczo spędzić czas, ale także miasto, które dzięki postawieniu w strategii swojego rozwoju silnego akcentu na rozwój przemysłów kreatywnych zostało takim właśnie tytułem uhonorowane.

¹¹ Karwińska A.: Społeczno-kulturowe uwarunkowania cech miasta kreatywnego. Możliwości budowania lokalnego „kapitału kreatywności”, [w:] Klasik A. (red.): Kreatywne miasto – kreatywna aglomeracja. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice 2009, s. 11-12.

¹² Klasik A.: Sektor kultury i przemysły kreatywne w rozwoju regionu na przykładzie Aglomeracji Górnośląskiej, www.creativepoland.eu/documents/bazawiedzy/n_62fb3ac_sektor_kkultury_i_przemysly_kreatywne_w_rozwoju_regionu_na_przykladzie_aglomeracji_gornoslaskiej.pdf, 18.08.2014.

Początki starań Katowic o dołączenie do prestiżowej Sieci Miast Kreatywnych sięgają 2010 roku i są związane z konkursem na Europejską Stolicę Kultury 2016, w którym Katowice wzięły udział (ostatecznie tytuł ten otrzymał Wrocław). Osiągnięcia Katowic w rozwoju muzyki: lokalizacja jednej z najbardziej uznanych uczelni muzycznych w kraju, organizacja prestiżowych festiwali muzycznych, czy wreszcie oddanie do użytku nowoczesnego budynku Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia (przedstawionego na rys. 2), stały się impulsem do wykreowania stolicy Górnego Śląska jako miasta przemysłu muzycznego.

Rys. 2. Nowoczesny budynek Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia w Katowicach
Źródło: Opracowanie własne.

Uzyskanie tytułu Miasta Kreatywnego UNESCO w dziedzinie muzyki jest dla Katowic ewidentnym ukoronowaniem procesu przemiany z miasta poprzemysłowego w miasto przemysłów kreatywnych.

Członkostwo Katowic w Sieci Miast Kreatywnych UNESCO przyniesie także niewątpliwie liczne korzyści jego mieszkańcom. „Rozpoznawalna na całym świecie marka Miasta Muzyki będzie znakiem jakości życia muzycznego w Katowicach. Stanie się nową zachętą przyciągającą do miasta gości z całej Polski i zagranicy, co da dodatkowy impuls do rozwoju lokalnej gospodarki”¹³. Zaliczenie Katowic do Sieci Miast Kreatywnych jest także dopełnieniem wieloletnich starań miasta związanych z wykreowaniem prestiżowej strefy kultury, mającej stać się przeciwwagą dla zanikających funkcji przemysłowych regionu.

¹³ Katowice Miastem Muzyki UNESCO, www.wiadomosci.onet.pl/slask/katowice-miastem-muzyki-unesco/ne1tdx, 25.01.2016.

Udane inwestycje w rozwój przemysłów kreatywnych oraz rozpoczęta rekonstrukcja śródmieścia, mająca na celu przywrócenie centralnej części miasta prestiżowej funkcji kulturowej, stały się skutecznym przyczynkiem do ukształtowania na nowo wizerunku miasta jako atrakcyjnej przestrzeni do życia, pracy i nauki, co tym samym w zdecydowany sposób wpłynęło na wzrost jakości inwestycyjnej i gospodarczej miasta.

Podsumowanie

W rozumieniu twórcy pojęcia „klasy kreatywnej” Richarda Floridy w przemianie oraz procesie rozwoju miast i wspólnot – zarówno społecznego, jak i ekonomicznego – najważniejszą rolę odgrywa klasa kreatywna¹⁴. Obecnie – jak twierdzi sam Florida – klasa kreatywna co prawda napędza ekonomię, jest w niej głęboko osadzona i tym samym wpływa na społeczeństwo, kulturę, normy, ale samo inwestowanie wyłącznie w tę grupę może pogłębiać nierówności społeczne.

Przestrzeń społeczną tak miasta, jak i całej metropolii tworzą ludzie, którzy ten obszar zamieszkują, którzy tu żyją, pracują, którzy w rozwój potencjału miasta wnoszą swój indywidualny potencjał. Choć prawdą jest, że realizacja założeń inteligentnego rozwoju miasta wymaga przede wszystkim zachęcenia i przyciągnięcia do miasta ludzi, którzy będą tworzyć niezbędny do uruchomienia właściwych procesów rozwojowych potencjał kreatywny, to nie należy zapominać, że miasto to różnorodność, na którą składają się przedstawiciele różnych stanów, zawodów, wyznań, poglądów, coraz częściej także przedstawiciele różnych grup etnicznych i narodowych. To wypadkowa tej różnorodności jest rzeczywistym potencjałem społecznym miasta.

Można domniemywać, że im większy jest obszar i bardziej liczny potencjał, jak w przypadku nowo powstałej Metropolii „Silesia”, tym bogactwo tej różnorodności jest większe. Dlatego niezbędna w założeniach prawidłowego rozwoju każdego miasta wydaje się dbałość o zapewnienie miejsca przyjaznego do życia przedstawicielom wszystkich grup społecznych. Można to osiągnąć tylko przez stwarzanie wszystkim równych szans zarówno w dostępie do zasobów naturalnych i gospodarczych, jak i udziału w edukacji, szeroko rozumianej kulturze regionu oraz stwarzanie możliwości aktywnego uczestniczenia we wszystkich aspektach życia społecznego wspólnoty lokalnej.

¹⁴ Florida R.: *Narodziny klasy kreatywnej*. Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2011.

Bibliografia

1. Campbell A.: The sense of well-being in America: Recent patterns and trends. McGraw-Hill, NY 1981, cyt. za: Trzebiatowski J.: Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych – systematyzacja ujęć definicyjnych. „Hygeia Public Health”, nr 46(1), 2011, www.h-ph.pl/hyg.php, 13.11.2015.
2. Florida R.: Narodziny klasy kreatywnej. Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2011.
3. Jałowiecki B., Szczepański M.S.: Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006.
4. Karwińska A.: Społeczno-kulturowe uwarunkowania cech miasta kreatywnego. Możliwości budowania lokalnego „kapitału kreatywności”, [w:] Klasik A. (red.): Kreatywne miasto – kreatywna aglomeracja. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice 2009.
5. Katowice Miastem Muzyki UNESCO, www.wiadomosci.onet.pl/slask/katowice-miastem-muzyki-unesco/ne1tdx, 25.01.2016.
6. Klasik A.: Sektor kultury i przemysły kreatywne w rozwoju regionu na przykładzie Aglomeracji Górnośląskiej, www.creativepoland.eu/documents/bazawiedzy/n_62fb3ac_sektor_kkultury_i_przemysly_kreatywne_w_rozwoju_regionu_na_przykladzie_aglomeracji_gornoslaskiej.pdf, 18.08.2014.
7. Majer A.: Odrodzenie miast. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Łódź-Warszawa 2014.
8. Majer A.: Socjologia i przestrzeń miejska. PWN, Warszawa 2010.
9. www.forbes.pl/inteligentne-specjalizacje-przepis-na-sukces-gospodarczy,artykuly,167770,1,1.html, 15.03.2017.
10. www.gzm.org.pl/project/aktualnosci,913,senat-za-ustawa!, 28.03.2017.
11. www.pl.wikipedia.org/wiki/G%C3%B3rno%C5%9B%C4%85ski_Zwi%C4%85zek_Metropolitalny, 28.03.2017.
12. www.silesiametropolia.eu/s,9.htm, 27.12.2014.
13. www.zabytkitechniki.pl/Pokaz/153062/o-szlaku, 31.03.2017.